

РЕЦЕПЦІЯ БІБЛІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ СТАВЛЕННЯ ДО ЖИВОГО В СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті розкрито біблійні ремінісценції осмислення живого в середньовічних східнохристиянських мислителів, з'ясоване місце цієї проблематики в їх ученнях, визначене спільне та відмінне в підходах до осмислення сутності живого. Отці східної церкви відстоювали та утверджували ідеї цінності живого як творіння Божого, трепетного ставлення до нього, обожнюючи будь-який прояв життя, наділяючи його духовно-моральними вимірами. Актуалізація їхніх учень має значення для сучасної України, оскільки саме східна патристика безпосередньо пов'язана з православ'ям, яке впродовж століть задавало ритм і вектор розвитку вітчизняної культури. Продовженням даної роботи може бути простеження трансформації східнопатристичних поглядів у зв'язку з розвитком науки, їх коадаптація та суперечності з сучасною наукою.

Ключові слова: християнство, патристика, пізнання, живе, буття.

Постановка проблеми та зв'язок із науковими завданнями. Розуміння особливостей та закономірностей живого забезпечує відповідне його усвідомлення й осмислення. Становлення сучасного бачення живого і його організації не можливе без переоцінки та аналізу його в ранньохристиянській філософській традиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значне місце щодо аналізу поняття живого у ранньохристиянських і філософських вченнях належить дослідженням В. Зеньковського, С. Келлерта, М. Кріля, Є. Лебідя, В. Петрова, М. Стадника, Л. Ципіна, С. Франк, В. Чудомеха тощо.

Так, Л. Ципін у праці «Всесвіт, космос, життя – три дні творення» [12] розглядає погляди виникнення світу отцями церкви І. Златоустом, В. Великим, Г. Ніським, А. Блаженим та ін. Тут ідея живого висвітлюється, як наслідок акту Творення, останній переважно і є об'єктом аналізу.

В. Чудомех у праці «Планетарний світ живого: ієрархія, функції підсистемних рівнів, принципи цілісності» [13] розкриває ієрархічні системи буття, сформовані у вигляді якісно різних рівнів.

Водночас, у цих та інших публікаціях не у повній мірі розкрито розуміння живого, його організацію у ранньохристиянських і філософських ученнях.

Мета статті – розкрити розуміння живого у ранньохристиянській і філософській традиціях.

Учення богословів стали фундаментальною основою підвищення інтенціонального інтересу до сфер, які охоплює не тільки релігія, але й наука. Важливе значення має усвідомлення умовиводів отців церкви щодо ієрархії живого.

Із поширенням християнства виникла потреба осмислення «істин», які містяться у Біблії. Ними пояснювалися зокрема, світобудова, організація живого й шляхи їх пізнання. Одним із раних християнських філософів, хто намагався пояснити біблійне вчення, був Григорій Ніський.

Григорій Ніський (335–394 рр.) – один із давніх отців-подвижників, його праці стосуються аскетичних традицій та містичних уявлень про божественне. Чернецтво, що вийшло з аскетичних традицій, обумовило поширення величезної кількості літератури, насиченої морально-етичним змістом. Ця література містила сформований на той час образ ідеального життя, стала скарбом духовного надбання, а тому набула популярності серед православних християн [10, 7]. Тож, певним чином праці Григорія Ніського стали зразком для уявлення про світ і живе у релігійному християнському світогляді.

У міркуваннях щодо організації живого Григорій Ніський спирався на праці Василя Великого. Так, вважав за необхідне доповнити працю Василя Великого «Шестоднев» – у цій студії він розкрив природу людини та певною мірою окреслив уявлення про живе [8, 7 – 8].

Серед уявлень про живе, як данина традиції фігурує догмат про творення [9, 117]. Мислитель розділяє суще на видимий і невидимий світ. У видимому світі всі істоти займають певне положення. Все тварне належить до видимого світу, знаходиться між небом і землею [8, 10]. Небо – межа для чуттєвої тварі [10, 25]. Живі істоти ті, що одухотворені, до одухотворених належать люди і тварини [8, 50], рослини теж мають духовну енергію [8, 110]. Найпримітивнішу природу мають рослини – сила життя їх живильна і рослинна, ця сила постачає те, що необхідне для їх росту [8, 22]. Тваринам («безсловесним») притаманна живильна (рослинна) природа, а також «здатність керуватися чуттям». У «словесних», тобто людей завдяки володінню розумом найдосконаліша природа, крім того вона живиться, росте, володіє відчуттями, розмовляє. Тварному властиві зміни, оскільки сам перехід із небуття в буття передбачає зміни, рух [8, 54].

Живе, на думку Григорія Ніського, – краса світу. Так, землю прикрашають рослини і худоба, небо і повітря – плаваючі й літаючі тварини [8, 12]. До тварного світу належать: «рослини і паростки, все чуттєве, дихаюче і одушевлене» [8, 13]. Окрім того, св. отець поділяє живих істот на словесні (люди) і безмовні (тварини) [10, 187]. Господарем тварного світу є людина, вона має подвійну природу: божественну і тварну [8, 14]. Завдяки божественній природі, першість у людині посідає ум, але разом із тим через належність до природи тварної, їй властиве спілкування і природна схожість із безмовними. Однією з характерних ознак подібності є статева розмежованість на чоловічу й жіночу істоти, що передбачає схожий спосіб відтворення [8, 59]. Подібним є необхідність жити для підтримки життєдіяльності організму. Людина наділена здатністю до сприйняття «сушого через зір і слух», а також його «розумінням». Найхарактернішою особливістю людини є – ум, який через органи відчуття (зору) сприймає видиме, (слуху) розуміє промовлене [8, 62].

Усі тварини мають вроджені природні пристосування (роги, отрута – як захисні пристосування, волосяний покрив тощо). Такі тварини, як лев, вепр,

тигр й інші схожі на них володіють силою, що слугує для захисту. Природні вроджені пристосування мають також бик (роги), заєць (спритність), серна (скачок, гострий зір). Вроджені пристосування тварин можуть виражатися у їх фізичній величині чи наявності специфічних органів: крил, хобота чи жала. Люди, що не мають подібних пристосувань, для забезпечення своїх потреб (одяг, їжа, можливість швидко пересуватися) використовують окремі властивості тварин у своїх цілях. У цьому Григорій Ніський вбачає їх підпорядковуючу соціальну роль як «володіння підлеглими» [8, 19–20].

Прямоходіння виокремлює людину з-поміж «іншого тваринного», воно, на думку Григорія Ніського дає їй право «управляти» і підносить її «царську гідність», тобто це є ознака соціалізації, яка виділяє її з-поміж решти [8, 21].

Усе живе за «різновидами життєвої природи» мало свою причину і певну послідовність виникнення. Так, першість походження рослин перед травоядними пояснюється тим, що вони споживаються тваринами, а для людини корисною є худоба, тому її було «створено» перед людиною. В цьому автор розкриває ієрархію послідовності живого, через соціально-природне призначення. Вчення про життєву силу розкривається в трьох різновидах (рослинного, тваринного та людського). Всі «природи створювалися» послідовно (від простішого до складнішого), залежно від характеру складності. Опираючись на це отець розподіляє все суще на: умне (*νοητόν*) і тілесне. До тілесного не живого, відноситься те, що «позбавлене життя», а до живого – те, що «причетне до духовної енергії». Окремо виділяються з «живих тіл» ті, що живуть чуттям (тваринний світ), і ті, що його не мають (рослинний світ). За здатністю живого відчувати тварини поділяються на словесних і безсловесних. Послідовність творення живого «сходження від меншого до досконалого» Григорій Ніський виокремлює відмінності ознак живого [8, 23].

Людина має дві природи (сутності): створену і нестворену [9, 79], як «словесна», вона володіє мовою, яка виконує функцію вираження думок, керованих розумом. Для неї характерні чуттєві властивості слуху, зору, смаку, нюху, дотику, які забезпечують емпіричне пізнання речей [8, 28–29].

На думку Григорія Ніського, пізнання будови людини можливе завдяки вивченню попереднього досвіду, надбань, способів «анатоміювання», вивчення і пояснення будови і значення кожної частини тіла. Такими способами пізнання є використання «зовнішнього голосу» (існуючих знань), але для віруючого вченнями церкви «забороняється вдаватися до голосу ззовні» [8, 98].

Для будови людини характерним є «продуманість» структури різних частин тіла, скелету, органів [8, 101]. Найголовнішою умовою життя є головний мозок [8, 101]. Життєво необхідною речовиною для живого є повітря (припинення дихання приводить до втрати життя). До ознак живого «причетне народження й розвиток» організму, те, що народжується і росте, стверджує Григорій Ніський є живим [8, 104].

Містичну біблійну традицію пізнання живого продовжив *Діонісій Ареопіт* (бл. 5–6 ст.). Погляди мислителя, як і його християнських попередників, спиралися на філософію неоплатоніків. Тому праці Діонісія Ареопігита несуть у собі традицію переосмислення неоплатонічного містицизму в дусі

апофатичного богослів'я. Особливості біблійного символізму позначено образами як «умовними знаками». Трактуючи їх, Діонісій Ареопагіт, закликає до проникнення «всередину священних символів, які є відбитками Божественних нарисів і преславних видінь». Хоча «сутність Божества» абсолютно «поза межна світу», його відношення до тварі пізнаване, що позначається в Біблії різними іменами Божими [2]. В душі неоплатонізму розробляється вчення про «істинне пізнання», що вважалось можливим лише для Бога. Пізнання Божественного, згідно з ученням Діонісія Ареопагіта, здійснюється лише в ієрархії шляхом поступового осягнення Бога. «Ареопагітики» орієнтувалися лише на неоплатонічне вчення про ієрархію і відповідну будову світу, вчення про Бога і ступені досконалості [1]. Невід'ємним елементом цілісного релігійного світорозуміння є містична частина спрямована на «інтуїтивне осягнення суцього» у вигляді ірраціонального передчуття трансцендентного об'єкта умоглядного теоретизування [7].

Поняття «суцце», як вважає мислитель, ширше, ніж поняття «життя», оскільки не все суцце наділене життям [2, 23]. «Життям наділені» рослини, тварини, розумні й нерозумні істоти. Чітко наявна в творах Діонісія Ареопагіта теологічна домінанта містичного пізнання, що сформувалося на основі схоластичного мислення. Воно поєднує «досягнення умоглядних теоритезувань, абстрактних узагальнень і натхненних одкровень інтуїтивно-ірраціональних відчувань Божественної сутності світу». Таке поєднання дає перспективи для нових форм метафізичного буття, що посідає значне місце у складі філософського розуміння. Так, важливе місце при формуванні трансперсональної метафізики німецьких середньовічних містиків відіграло, як вважає Ю. Шабанова, вчення християнського неоплатонізму, висвітлене через візантійсько-православний контекст Діонісія Ареопагіта [14].

Проявлення середньовічної містики християнського Сходу наявне в релігійних філософських тлумаченнях основних істин християнської віри *Максима Сповідника* (580–662 рр.). Дотримуючись традиції писемності чернецького аскетизму «про творче начало і причину всього живого» [6, 87], вважав, що «все існуюче приведенне в буття з нічого» [4, 300]. Існуюче тварне, як і Діонісій Ареопагіт, Максим Сповідник, поділяє на видиме і невидиме [5, 133], тілесне і безтілесне. Тілесному властиве стиснення, розширення, розділення, все інше, що не має таких ознак, є безтілесним, до чого й належить душа [5, 109]. Все тілесне поділяється на одухотворене й неодухотворене. До неодухотвореного належить неживе, тіла в яких існує душа – одухотворені [5, 109–110].

Для живого, як «всього народженого» характерною є властивість руху [5, 114]. А всі живі істоти отримують «життєвий рух» з «душі». Так, одні живі тіла приведені в рух душею розумною (людина), інші (тварини) – нерозумною, треті (рослини) – безчуттєвою [4, 174]. Максим Сповідник виокремлює «сили», властиві душам [4, 174]. Одні з них «забезпечують життя, інші ріст, що властиве рослинам, а тварини мають здатність до уяви і володіють бажаннями». Водночас, для людини характерною є здатність до мислення і розуміння.

Людина, як істота розумна, пізнає світ через власну премудрість, що володіє якістю іпостасі та існує в умі [4, 172]. Ум – рушійне начало розумної сили, а розум є «промислительним початком життєвої сили». Душа мисляча і розумна має ум і розум, життєва сила знаходиться в тому й іншому [5, 220]. Людина умом і розумом живе, рухається і діє, відтак міркує, мислить і пізнає. Під образом Божим Максим Сповідник схильний розуміти розумну душу, ум [5, 115].

Людина причетна до надприродного стану, оскільки їй властиві чотири божественні природи: «буття, пріснобуття, благість і премудрість» [4, 172]. Вона має розумну душу і чутливе тіло. «Поживою і життям» для людських душ є божественне [11, 199]. Але причетність до тварного людської природи передбачає її тлінність і смерть [5, 162].

Будь-яка розумна і духовна сутність (природа) розділяється на ангельську і людську. Людська поділяється на благочестиву і нечестиву [4, 172], вона має тіло і душу. Душа «не існує без тіла», вона «тримає тіло і тіло тримає душу», «постачаючи йому життя». В силу «внутрішньої природної необхідності» вони доповнюють одне одного [5, 29].

При пізнанні походження живого, на думку Максима Сповідника, необхідно виходити з того, що все створене божественним і дослідження і пізнання його «непідвласне людському розуму» [4, 186]. Трактуючи Святе Письмо стосовно тварного, розкриваючи його символічний зміст, мислитель вимагає враховувати ті або ж інші особливості сутностей певних тварин, які розділені на відмінності відповідно до вдачі: символ буйвола пов'язується із ярістю, горлиці – цнотливістю, голуба – святинею; птахи знаменують пихатість, гоноровість, гордість; земні тварини – пристрасть до багатства тощо [4, с. 45, 89].

Іоан Дамаскін (675–753 рр.) окреслив характерний на той час загальний зміст бачення природи, включаючи систему поглядів про живе. Так, усі існуючі істоти за способом виникнення належать до створених, або ж нестворених. Істоти створені мають здатність «змінюватись» (розвиватись в процесі життя) [11, 8]. Подібна думка обґрунтована схильністю живого до «тління», або ж «свавілля» [11, 8].

Усе живе автор поділяє на сутності мислительні (ангели, душі й духи) [11, 9]; словесне (люди) [11, 22] і нерозумне (тварини) [11, 113]. Живе, створене підлягає змінам [11, 9], які мають початок і причину [11, 32], джерело і розум [11, 21]. Поява живого виключає можливість випадкового його виникнення [11, 9–10]. Дамаскін виокремлює «першопочаткову іпостась для будь-якого виду» (ненародженого), з якого «вони могли би народитися» [11, 13]. Людина маючи таку ж природу, яка властива всьому живому «підлягає народженню, тлінню, розмноженню, наділена тілом, людині властива стать: чоловіча чи жіноча» [11, 26]. Вона володіє розсудливістю, що досягається умом, «силою, виглядом чи образом, вдачею, темпераментом, гідністю, поведінкою» [11, 35], те ж стосується й іншого тварного [11, 36].

Наслідуючи погляди Діонісія Ареопагіта, Іоан Дамаскін вважає причиною «живого життя, розумного – розум, умного – ум» [11, 46].

Відповідно до біблійної традиції Іоан Дамаскін стверджує, що живі істоти вперше зародилися в воді (Бут. 1.20). Найпершими з'явилися рослини, їх породила земля [11, 109], земля «породила тварин, малих і великих, китів, драконів, риб плаваючих у воді, птахів пернатих». Таким чином, на думку мислителя, «через птахів з'єднуються між собою вода, земля й повітря, тому що вони виникли з води, живуть на землі й літають в повітрі» [11, 105]. Рослинний світ породила земля. Рослинному властиво рости, жити, породжувати насіння й створювати собі подібних [11, 109].

Подібно пояснюється походження земноводних, звірів і домашньої худоби. Все це земля «породила для домашнього користування» [11, 109]. Тварини за призначенням поділяють: для вживання (олені, вівці, кози), для служіння (верблюди, воли, коні), для розваг (маври, папуги). Схожий розподіл застосовано до рослин і трав. Одні з них приносять плоди, другі – використовуються в їжу, треті – дані для насолоди, четверті – використовуються для лікування хвороб. Усі види тваринного і рослинного світу створені для людських потреб [11, 109]. Людина маючи душу безтілесну, безсмертну (жива сутність), володіє розумом і умом [11, 121], діє за допомогою «органічного тіла», а через волю може підлягати змінам [11, 122].

Тілесне, за Іоаном Дамаскіном, містить три виміри – довжину, товщину, глибину. Кожне тіло складається з «чотирьох стихій» (земля, вода, повітря, вогонь), а тварне складається з чотирьох волог (чорна жовч, слиз, флегматична волога, жовта жовч). Кожну з «волог» мислитель співвідносить зі стихіями природи: чорна жовч, відповідає землі, слиз – воді, флегматична волога – повітрю, жовта жовч – вогню [11, 123]. Зі стихій і волог, на думку Іоана Дамаскіна, утворюються плоди: „плоди виникають зі стихій, вологи – з плодів, тіла тварин – з волог, на які вони розкладаються» [11, 123].

Між усіма створеними живими істотами Іоан Дамаскін наводить подібності [11, 123]. З неодухотвореним спільним у людини є те, що їх тіла складаються, як він вважає, з чотирьох стихій. З рослинами так само, але крім цього, вони мають подібні властивості, а саме: живляться і ростуть, породжують насіння і народжують. Із тваринами (Дамаскін називає їх «нерозумними») спільне виявляється в усьому зазначеному вище, а також у «потязі», тобто володінні емоціями (гнів, хотіння), чуття і здатність руху за внутрішнім спонуканням.

У людини виділяє п'ять чуттів, до яких відносить зір, слух, нюх, смак, дотик. Характерні для людини дихання (відбувається за рахунок «вдиху і видиху повітря», здійснюється для підтримання існування тіла) і мова, що він відносить до довільних рухів тіла [11, 124]. Тіло людини підлягає змінам, скінченності та розділенню [11, 125]. До змін Іоан Дамаскін відносить нагрівання, охолодження тощо, називає їх якісними змінами. Конечність полягає в виснаженні, до якого належить те, що потребує поповнення (сухе, вологе, дихання), що «викликає природні відчуття голоду та спраги» [11, 125]. Розмежування полягає в відділенні однієї вологи від іншої, а також у розкладанні на форму і матерію [11, 125]. Людській душі підкорене тіло і слугує для її потреб; відповідно тілом керує розум, тому людську душу Іоан Дамаскін називає «розумною», а тваринну душу, якою керують чуття та

інстинкти «нерозумною» [11, 125–126]. Виокремлює процеси характерні для людського тіла, а саме: живлення (харчування), травлення, виділення [11, 126], що забезпечують надходження поживних речовин до організму [11, 127].

Усьому тварному властиві сили, що поділяються на: душевні (залежать від волі), рослинні або живильні (забезпечують живлення, ріст організму і розмноження), тваринні (сила утворення насіння, сила народження) [11, 126–127]. Дамаскін характеризує людські настрої («задоволення і незадоволення»). До «незадоволення» відносить негативні емоції. Виділяє характерні для людського мислення уяву і відчуття [11, 132–133].

Філософ розкриває природу мисленнєвого процесу, оперуючи певними даними: «органом здатності мислення є середній шлуночок головного мозку і життєвий дух, що знаходиться в ньому» [11, 137]. Цю думку він запозичив в Григорія Ніського з праці «Про будову людини» [11, 137].

Людському розуму також властива пам'ять, що пов'язана з мисленням, мислення в свою чергу пов'язане з уявою, а уява з органами чуття [11, 138–139]. Принципи дії перерахованих вище властивостей Дамаскін обґрунтовує відомими на той час анатомо-фізіологічними даними, які він запозичив переважно з праць Немезія «Про природу людини», а також у Григорія Ніського «Про будову людини».

На відміну від тварин, дії та вчинки людей є обдуманими, і це найяскравіше відрізняє людину від тварини, оскільки для останньої характерними є потяги та інстинкти в діях, стверджує мислитель [11, 147].

Іоан Дамаскін виокремлює чотири роди життя: божественне, рослинне (живильне), чуттєве і розумне. Життю рослинному властиве живлення, ріст, розмноження [11, 231]; життю чуттєвому властива відповідність природному потягу; життю розумному і розсудливому – вільний рух (обдумані дії), бажання, що властиво всім людям.

Висновки. 1. Основою ранньохристиянського осмислення живого виступала така форма ірраціоналізму, як містицизм, який в окремих випадках переплітався з елементами раціоналізму.

2. Подібне мислення дає можливість передати взаємозв'язок непізнаного (трансцендентного) із земним (реальним) буттям. Містична форма сприйняття навколишнього світу відкриває шлях до осмислення теологічних істин. Увесь процес пізнання живого визначався вірою у трансцендентне, поняття живого, його організація загалом ґрунтувалося на біблійній картині світу.

Перспективою дослідження може бути аналіз подальшого розвитку ідеї живого в ученнях православних отців церкви, простеження трансформації цих поглядів у зв'язку з розвитком науки, їх коадаптація та суперечності з сучасною наукою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дионисий Ареопагит. О небесной иерархии / Дионисий Ареопагит ; [пер. М. Л. Гаспарова]. – М. : Синод. тип., 1839. – 70 с.
2. Дионисий Ареопагит. Корпус сочинений. С толкованиями преп. Максима Исповедника / Дионисий Ареопагит ; [пер. с греч. Г. М. Прохорова] ; [3-е изд.].

– Спб. : Издательство Олега Абышко, 2008. – 464 с. (Серия “Библиотека христианской мысли. Источники”).

3. Исповедник Максим Вопросы и затруднения / Максим Исповедник ; [пер. П. К. Доброцветов]. – М. : Паломник, 2008. – 301 с.

4. Исповедник Максим. Избранные Творения / Максим Исповедник ; [пер. А. И. Сидоров]. – М. : Паломник, 2004. – 493 с. – (Библиотека отцов и учителей церкви).

5. Исповедник Максим. Письма / Максим Исповедник ; [пер. Е. Начинкин]. – СПб. : Изд-во СПб ГУ, 2007. – 281 с. – (Византийская философия).

6. Ларше Ж.-К. Преподобный Максим Исповедник – Посредник между Востоком и Западом / Жан-Клод Ларше ; [пер. с французского О. Николаева]. – М. : Сретенский монастырь, 2004. – 272 с. – (Православное богословие).

7. Лозниця С. А. Ідея вдосконалення людини в європейській культурно-історичній традиції: парадигми розвитку : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.04 “Філософська антропологія, філософія культури” / С. А. Лозниця. – Київ, 2003. – 18 с.

8. Нисский Г. Об устройении человека / Григорий Нисский ; [пер. В. Лурье]. – СПб. : Аксиома, 1995. – 176 с.

9. Нисский Г. Опровержение Евномия : в 2 т. / Григорий Нисский. – Краснодар : Глагол, 2003– . – Т. 2. – 2003. – 503 с.

10. Нисский Г. Творения / Григорий Нисский. – Москва: Типография В. Готье, 1862 – . – Ч. 4. – 1862. – 398 с.

11. Дамаскин Иоанн. Точное Изложение православной веры / Иоанн Дамаскин. – М. : ДАР, 2007. – 416 с. – (Серия “Духовное наследие”).

12. Цыпин Л. Вселенная, космос, жизнь – три дня творения / Прот. Леонид Цыпин. – К. : Пролог, 2008. – 633 с.

13. Чудомех В. Н. Планетарный мир живого: иерархия, функции подсистемных уровней, принципы целостности / В. Н. Чудомех // Культура народов Причерноморья. – 1999. – № 7. – С. 196–200.

14. Шабанова Ю. О. Трансперсональна метафізика німецької середньовічної містики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософ. наук : спец. 09.00.05 “Історія філософії” / Ю. О. Шабанов. – Дніпропетровськ, 2006. – 36 с.

Отцы восточной церкви отстаивали и утверждали идеи ценности живого как творения Божьего, трепетного отношения к нему, обожая любое проявление жизни, наделяя его духовно-нравственными измерениями.

Актуализация их учений имеет значение для современной Украины, поскольку именно восточная патристика непосредственно связана с православием, которое на протяжении веков задавало ритм и вектор развития отечественной культуры.

В статье раскрываются библейские реминисценции осмысления живого в средневековых восточнохристианских мыслителей, выясняется место этой проблематики в их учениях, определяется общее и различное в подходах к осмыслению сущности живого.

Продолжением данной работы может быть изучение трансформации восточнопатристичних взглядов в связи с развитием науки, их коадаптация и противоречия с современной наукой.

Ключевые слова: христианство, патристика, познание, живое, бытие.

In this paper the Biblical reminiscences of comprehension of living creatures by medieval Eastern-Christian thinkers are denoted, the place of these problems in their works is defined, the common and distinctive aspects in the approaches to comprehension of living being's essence are determined. The Fathers of Eastern Church confirmed the ideas of value of living being as God's creature and timid attitude toward it, adoring any demonstration of life, endowing it with moral and spiritual parameters.

Actualization of their teachings is of a great importance for contemporary Ukraine, as far as the Eastern patristic is closely connected with Orthodoxy which for ages set the rhythm and the vector of our native culture development.

The investigation of Eastern-patristic views transformation as a result of science development, their co-adaptation and contradictions to modern science, could be a continuation of this research.

Keywords: Christianity, patristic, cognition, living being, existence.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2015

Прийнято до публікації 16.03.2015